

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2017-18

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

GİRİŞ

Öğrencilerin akademik başarıları, sahip oldukları beceriler ve yeterlikler, eğitimin çıktısı olarak kabul ediliyor; bu çıktılar eğitim sistemlerinin başarısını değerlendirmekte yaygın olarak kullanılıyor. Akademik başarı ve beceriler eğitim sistemlerinin değerlendirilmesinde önemli çıktılar olsa da, eğitimin toplumsal çıktılarını yansıtmakta eksik kalıyor. Eğitimin toplumsal çıktılarını değerlendirmek için, öğrenimini tamamlamış olan ya da sürdüren gençlerin beceri düzeylerini ve istihdam durumlarını incelemek yararlı görünüyor. Eğitimin çıktılarını daha geniş bir çerçevede değerlendirmek ise bireylerin sahip oldukları tutum ve değerleri de dikkate almayı gerektiriyor.

Bu bölümde “eğitimin çıktıları” geçmiş yıllarda yayımlanan *Eğitim İzleme Raporları*’ndan farklı bir çerçevede ele alınarak gençlerin eğitimden erken ayrılmaları, beceri ve istihdam durumları ile değer ve tutumlarına ilişkin güncel veriler irdeleniyor. Türkiye’deki gençlerin durumuna ilişkin yürütülen pek çok güncel çalışma sentezlenerek çok yönlü ve bütünlüklü bir değerlendirme sunmak amaçlanıyor. Öncelikle Türkiye’deki genç nüfusun genel demografik durumu sunuluyor. Ardından birinci alt bölümde, gençlerin eğitime devam, beceri ve istihdam durumları resmi istatistiklerden ve güncel araştırmaların sonuçlarından yararlanılarak ele alınıyor. İkinci alt bölümde ilgili araştırmalar sentezlenerek, gençlerin tutum ve değerleri değerlendiriliyor.

GENÇ KİMDİR?

Birleşmiş Milletler (BM) 15-24 yaş aralığını “genç” kabul ediyor.²⁵⁸ Ancak belirli alanlarda, örneğin okuldan işe geçiş konusunda, 15-29 yaş aralığına ilişkin değerlendirmeler yapmak daha anlamlı olabiliyor. Dolayısıyla bu raporda eğitime devam ve istihdam konularında ağırlıklı olarak 15-24 ve 15-29 yaş arası gençlere ilişkin değerlendirmelere yer veriliyor. Gençlerin tutum ve değerleri konusunda ise yararlanılan araştırmaların örneklemeleri çeşitlilik gösteriyor; alt sınır ve üst sınır olarak 15-30 yaş aralığındaki gençlere ilişkin değerlendirmelere yer veriliyor.

NÜFUS

Türkiye’nin genç nüfusu, özellikle Avrupa Birliği’ne (AB) aday ülke statüsü kazandığı 1999 yılında bir “fırsat penceresi” olarak değerlendirilmeye başlandı.²⁵⁹ Gürlelel tarafından 2004’te yapılan çalışmada 2000-2025 yılları arasının, çalışabilir durumdaki nüfusun toplam nüfus içindeki payının doruk noktaya ulaştığı bir dönem olacağı ortaya çıkarılıyor;²⁶⁰ “fırsat penceresi” kapanmadan eğitimde niteliği artırmaya öncelik verilmesi öneriliyor; doğumların azalmasına bağlı olarak nüfus artışı hızının düşmesinin, eğitimde nicelikten çok niteliğe odaklanmak için olanakları artıracığı dile getiriliyor. Aynı zamanda, AB ülkelerindeki nüfusun yaşlanmakta olmasının Türkiye’yi güçlü bir konuma getireceği iddia ediliyor.²⁶¹

258 United Nations, 2017.

259 TÜSİAD, 1999.

260 Bu öngörüğü doğrular biçimde 15-64 yaş arası nüfusun tüm nüfusa oranı 2016 yılında doruk noktası olan %68’e ulaştı; 2017 yılında gerilemeye başladı.

261 Gürlelel, 2004.

*Türkiye’de 15-24 yaş arasındaki nüfus 2017’de 12.983.097 oldu. Genç nüfusun ülke nüfusuna oranı ise giderek düşüyor. 15-24 yaş arasındakiler 2007’de tüm nüfusun %17,6’sını oluştururken 2017’de %16,1’ini oluşturdu. Bu oranın 2040 yılında %13,4, 2060 yılında %11,8 ve 2080 yılında %11,1 olması öngörülüyor.*²⁶²

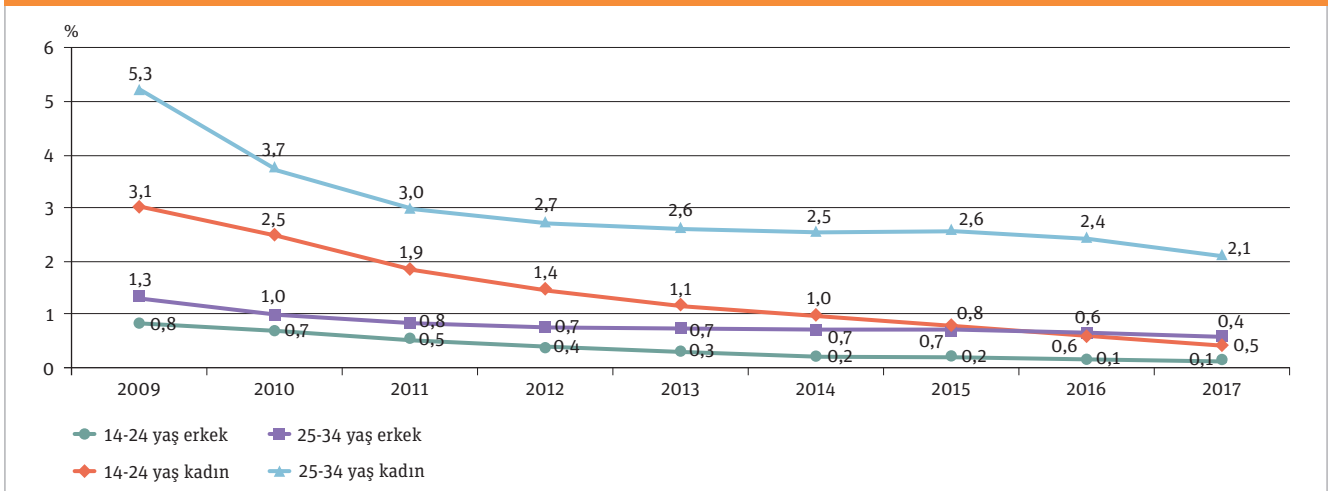
Türkiye’de 15-29 yaş arası genç nüfus içinde kentlerde yaşayanların oranı 2007 yılında %71 iken 2017’de %93 oldu. 6360 sayılı kanunla büyükşehirlerin kapsamının genişlemesi ve köy statüsündeki pek çok yerleşim biriminin mahalleye dönüşmesi bu sıçramanın temel nedenidir. Ancak bu değişiklikten önce de genç nüfus içinde kentlerde yaşayanların oranı, kentleşmenin etkisiyle artma eğilimindeydi.

TÜRKİYE’DE GENÇLERİN EĞİTİME DEVAMI, İSTİHDAM DURUMU VE BECERİ DÜZEYİ

EĞİTİM DÜZEYİ VE OKURYAZARLIK DURUMU

Türkiye’de genel olarak eğitim düzeyi ve okuma yazma oranı on yıllardır artıyor. Geleceğin aktardığına göre 1960’ta 6 yaş üzerinde olup okuma yazma bilmeyenlerin oranı kadınlarda %75,2, erkeklerde %46,4 iken,²⁶³ okullulaşmanın artmasına yönelik politikaların sonucu olarak bugün bu oranlar sırasıyla %5,5 ve %1’e düşmüş durumda.²⁶⁴ Geçmiş kuşaklara göre okuma yazma oranı büyük sıçrama yapmış olsa da, 2017 verilerine göre 14-24 yaş aralığındaki her bin gençten 1’i ve her bin kadından 4’ü halen okuma yazma bilmiyor. Grafik 6.1’de 2009’dan 2017’ye dek hem 14-24 yaş, hem de 25-34 yaş için okuma yazma bilmeyenler cinsiyet ayrımında gösteriliyor.

GRAFİK 6.1: OKUMA YAZMA BİLMEYEN KADIN VE ERKEKLERİN ORANI, 14-24 YAŞ VE 25-34 YAŞ (%)

Kaynak: TÜİK (2018e) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

²⁶² TÜİK, 2018b.

²⁶³ Geleceği, 2015.

²⁶⁴ TÜİK, 2018a kullanılarak hesaplandı.

Türkiye’de okuryazarlık oranlarının ve ilkokulu bitirenlerin sayısının yıllar içerisinde artmasında 1960’dan bu yana uygulanan politikaların etkisi bulunuyor. 1960’lardan itibaren zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılmasının hedeflenmesi ve bunun 1997’de gerçekleşmesi sayesinde ilköğretimde net okullulaşma oranları arttı. Bu oran 1999’dan itibaren %90’ın üzerindedir. Ortaöğretimde net okullulaşma oranı ise 1992-93 eğitim-öğretim yılında %31,1 iken 20 yıl içinde (2012-13’te) %70’e yükseldi. 2012’de zorunlu eğitim ortaöğretimi de kapsayacak biçimde 12 yıla çıkarılmasıyla artış devam etti; ancak zorunlu olmasına karşın 2017-18 eğitim-öğretim yılında net okullulaşma oranı %83,6 oldu. Öte yandan, ortaöğretimin zorunlu olması kadın ve erkekler arasındaki farkın kapanmasına yardımcı oldu.

EĞİTİMDEN ERKEN AYRILMA

Eğitim ve öğretimden erken ayrılma oranı, “18-24 yaş aralığındaki kişilerden en fazla ortaokul mezunu olan ve daha üstü bir eğitim kademesinde kayıtlı olmayanların ilgili çağ nüfusuna oranı”dır.²⁶⁵ Avrupa İstatistik Ofisi’nin (*Eurostat*) paylaştığı verilere göre, Türkiye’de eğitimden erken ayrılma oranı, Avrupa ülkelerinin pek çoğunda olduğu gibi, düşüş gösteriyor (Grafik 6.2.). İyileşmeye karşın, Türkiye, karşılaştırmalı sonuçların bulunduğu Avrupa ülkeleri içinde eğitimden erken ayrılma oranının en yüksek olduğu ülkedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki fark da en yüksek Türkiye’dedir; 2017’de bu oran kadınlarda %34, erkeklerde %31’dir.²⁶⁶

*Eğitimden erken ayrılma oranının yüksek oluşu genç nüfus için işsizlik, yoksulluk, sosyal dışlanma ve zayıf sağlık durumu gibi riskler taşıyor.*²⁶⁷

Grafik 6.2’de görüldüğü gibi, 2008’de Türkiye’den sonra en yüksek orana sahip olan Portekiz aradan geçen dokuz yılda dikkat çekici bir iyileşme sağlamıştır. Magalhães ve diğerlerine göre Portekiz’de bunu sağlayan etmenler 2009 yılında zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması; eşzamanlı olarak okullara kaynak aktarılması, okulların gençlerin beceri düzeylerini karşılama kapasitesinin üzerinde durulması ve düşük gelirli ailelere maddi destek sağlanmasıdır.²⁶⁸

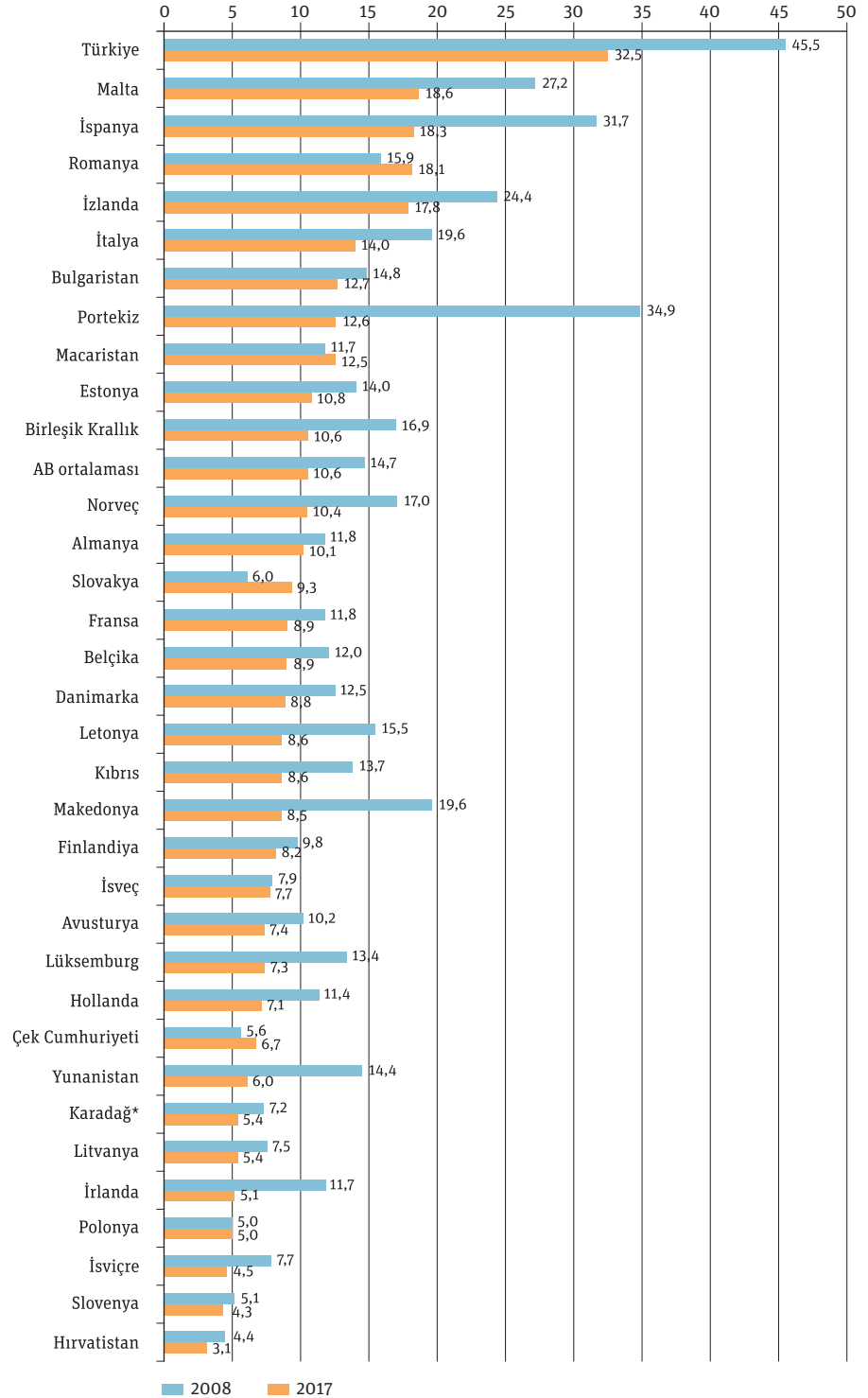
265 MEB SGB, 2015.

266 Eurostat, 2018a.

267 Eurostat, 2018b.

268 Magalhães vd., 2015.

GRAFİK 6.2: AVRUPA'DA EĞİTİMDEN ERKEN AYRILMA, 18-24 YAŞ, 2008 VE 2017 YILLARI (%)

Kaynak: Eurostat, 2018a.

* Karadağ için bulunabilen en eski veri 2011 yılına ait olduğundan bu ülke için 2008 yerine 2011'e ait oran gösterildi. Ülke sıralaması 2017'ye göredir.

TÜİK tarafından 2016 yılında gerçekleştirilen *Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçiş Araştırması*'nın sonuçlarına göre, bireylerin eğitimlerini sürdürememelerinin en büyük nedeni eğitimin maliyetinin karşılanamaması/yüksek olmasıdır (%18). Ancak Tablo 6.1'de görüleceği gibi, cinsiyete ve en son tamamlanan eğitim düzeyine göre, eğitimi sürdürememe nedenleri önemli ölçüde farklılık gösteriyor. Kadınlar için ilkokuldan sonra eğitimi sürdürememenin en önemli nedeni "ailesinin veya eşinin eğitime izin vermemesi"dir. Ortaokul ve sonrasındaki tüm kademelerde ise "evlilik veya diğer ailevi nedenler" kadınlar için en önemli eğitimden ayrılma nedenidir. Erkeklerde ise ilkokuldan ve ortaokuldan sonra eğitimi sürdürememenin en önemli nedeni "eğitimin maliyetinin karşılanamaması/yüksek olması"dır. "Sınavlarda başarısız olması" lise mezunu erkekler için eğitimi sürdürememenin en önemli nedeni, lise mezunu kadınlar için de "ailesinin veya eşinin eğitime izin vermemesi"nden sonra en önemli nedendir. Sınavlarda başarısız olmanın ardındaki neden, hazırlanmak için ek kaynaklara (kurs, özel ders vb.) erişememek veya ne ek kaynaklar ne de okul sayesinde gerekli becerileri edinememek olabilir.

TABLO 6.1: 15-34 YAŞ ARASI BİREYLERİN BİTİRDİKLERİ EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE EĞİTİMİ SÜRDÜRMEME NEDENLERİ, 2016 (%)

		Aldığı eğitimin yeterli olduğunu düşünmesi	Sınavlarda başarısız olması	Okula/ bölüme ilgi duymaması	Eğitim maliyetinin karşılanamaması / yüksek olması	Çalışmak istemesi	Ailesinin veya eşinin eğitime izin vermemesi	Evlilik veya diğer ailevi nedenler	Engelli veya hasta olma	Diğer
Kadın	Toplam	12,5	11,7	10,5	14,5	7,4	16,9	24,0	0,7	1,6
	İlkokul	9,0	4,8	8,4	18,8	1,6	31,7	23,6	0,7	1,3
	Ortaokul	13,1	7,6	14,3	15,4	3,0	21,4	23,6	1,0	0,7
	Genel lise	11,3	24,0	9,1	11,2	6,3	6,3	26,9	0,7	4,2
	Mesleki veya teknik lise	13,6	21,3	10,8	11,1	12,0	4,9	23,8	0,1	2,2
	2 veya 3 yıllık yüksekokul	18,8	9,3	5,3	11,4	31,1	0,6	22,2	0,9	0,6
Erkek	Toplam	12,0	17,3	13,4	21,6	19,5	1,9	11,0	1,6	1,7
	İlkokul	9,7	8,2	12,0	32,5	15,6	4,3	14,7	1,4	1,6
	Ortaokul	11,1	13,3	18,5	22,9	16,7	2,2	11,7	2,7	0,8
	Genel lise	12,3	28,8	11,8	14,9	16,9	0,7	9,0	1,1	4,7
	Mesleki veya teknik lise	16,2	20,8	11,5	18,0	20,8	0,9	10,3	0,5	1,1
	2 veya 3 yıllık yüksekokul	10,4	19,3	1,8	17,6	42,7	-	7,6	0,3	0,8
Toplam	Toplam	12,2	14,4	11,9	18,0	13,4	9,5	17,6	1,2	1,7
	İlkokul	9,3	6,2	9,8	24,3	7,2	20,8	20,1	1,0	1,4
	Ortaokul	12,1	10,5	16,4	19,3	10,1	11,5	17,4	1,9	0,8
	Genel lise	11,8	26,6	10,5	13,2	11,9	3,3	17,4	0,9	4,5
	Mesleki veya teknik lise	15,1	21,0	11,2	15,0	17,0	2,7	16,1	0,3	1,7
	2 veya 3 yıllık yüksekokul	15,3	13,4	3,7	14,0	36,0	0,3	15,9	0,7	0,7

Kaynak: TÜİK, 2016.

*Satır toplamları, yuvarlamalardan ötürü tam olarak 100'e karşılık gelmeyebilir.

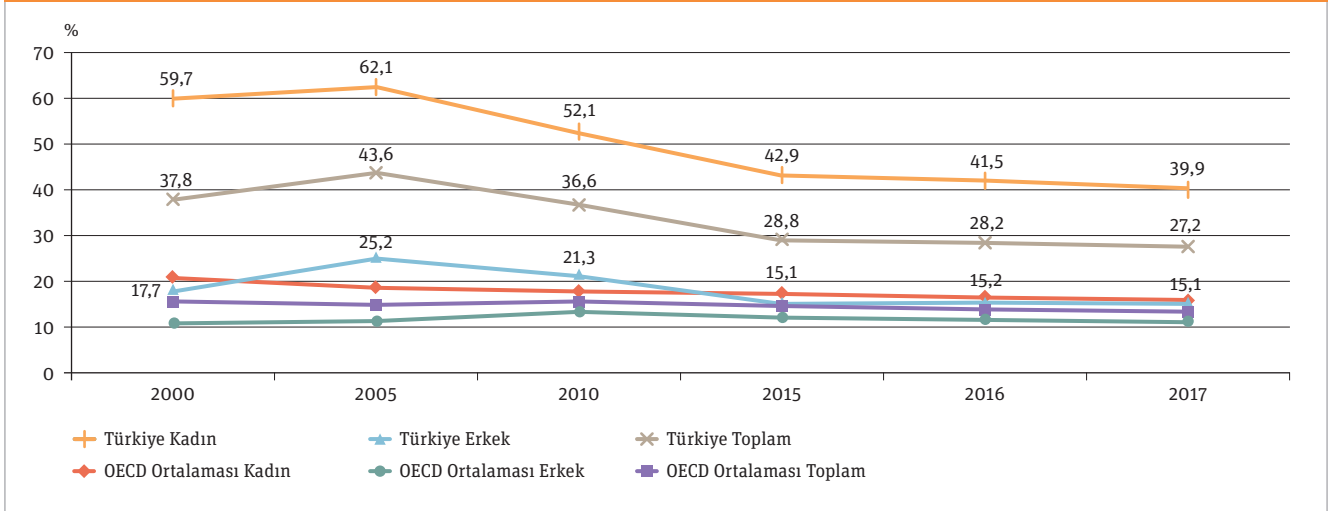
NE İŞTE NE EĞİTİMDE OLAN GENÇLER

Türkiye’de 15-29 yaş arasındaki gençlerin %27,2’si ne öğrenim görüyor ne de bir işte çalışıyor.²⁶⁹ Bu, OECD üyesi ülkeler içindeki en yüksek orandır. OECD ortalaması %13,4’tür.²⁷⁰

Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, ne işte ne eğitimde olan gençler sorununu, kırsal toplumdaki kentsel topluma geçişin etkilerini de dikkate alan bir bağlamda tartışmaya açıyorlar; Türkiye’deki gençlerin durumunun büyük ekonomik bunalımların yaşandığı İspanya ve Yunanistan’daki gençlerden daha olumsuz olmasına dikkat çekiyorlar.²⁷¹

Türkiye’de ne öğrenim gören ne de bir işte çalışan gençlerin oranı yıllar içerisinde düşüş gösteriyor (Grafik 6.3). Erkekler için bu oran OECD ortalamasına yakinken kadınlarda çok yüksektir. Dolayısıyla, Türkiye’deki sorunun büyük ölçüde kadınların durumuyla ilgili olduğunu söylemek yanlış olmaz. Sorunun bir boyutu, bir üst başlıkta ele alındığı gibi, kadınların özellikle evlilik ve diğer ailevi nedenlerle eğitimden erken ayrılma oranlarının yüksek oluşudur. Diğer boyutu anlamak içinse kadınların çalışma durumuna ilişkin verileri incelemek gerekiyor. Söz konusu veriler aşağıdaki “istihdam” başlığında sunuluyor.

GRAFİK 6.3: TÜRKİYE’DE VE OECD ORTALAMASINDA YILLARA GÖRE NE ÖĞRENİM GÖREN NE DE BİR İŞTE ÇALIŞAN GENÇLER, 15-29 YAŞ (%)

Kaynak: OECD, 2018c.

269 OECD, 2018c.

270 Türkiye'nin de OECD üyesi olduğunun, dolayısıyla OECD ortalamasını yükselttiğinin anımsanması yararlı olacaktır.

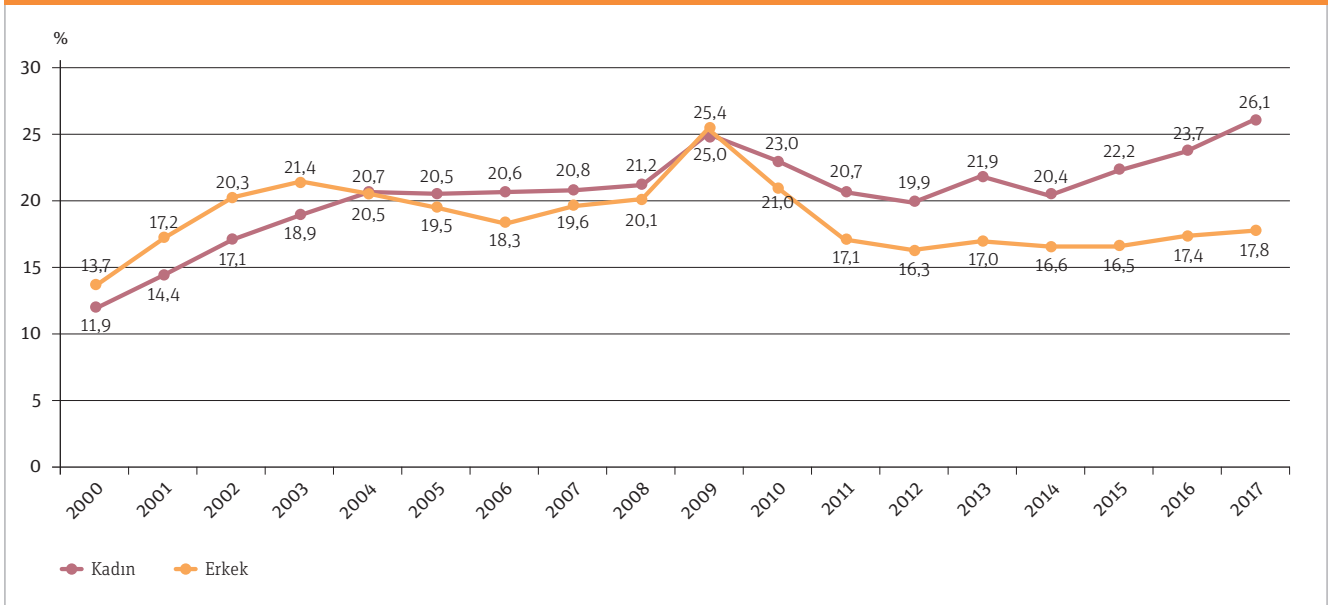
271 Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2017.

İSTİHDAM

Eğitimin bireylerin istihdamı ve ülkelerin ekonomik kalkınmışlık durumlarıyla ilişkili olduğu yaklaşımı iktisat tarihçileri arasında yaygındır. 1964'te Becker tarafından ortaya atılan "beşeri sermaye" (*human capital*) kavramı, kişilerin becerilerinin ve aldıkları eğitimin üretkenliklerine etkisini vurgulamak için yaygın olarak kullanılmaya devam ediyor. Beşeri sermaye, kişi veya toplulukların kişisel, sosyal veya ekonomik refah getiren yetenek, beceri, bilgi, eğitim, muhakeme (*judgement*) ve edinilmiş deneyimlerinin bütününe verilen addır.²⁷² Bu birikime, ekonomiye kattığı fayda üzerinden değer biçiliyor. Bugüne kadar, beşeri sermaye ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair pek çok çalışma yapılmıştır. Wilson ve Briscoe, bu ilişkiyi şöyle açıklıyorlar: eğitim, bireylerin verimliliğini artırarak üretimi, dolayısıyla da ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkiler.²⁷³ Dolayısıyla bu raporda istihdama ilişkin veriler, sözü edilen bağlamda eğitimin toplumsal çıktısı olarak ele alınıyor.

2017 verilerine göre Türkiye'deki 15-24 yaş arasındaki gençlerin %34,3'ü istihdam edilmiş durumdadır (bir işte çalışıyor). İşsizlik oranı ise %20,8'dir. TÜİK'in tanımına göre "işsiz" herhangi bir işte çalışmayan "son dört hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki" bireyleri kapsıyor.²⁷⁴ İşsizlik oranı, söz konusu bireylerin sayısının işgücüne katılanların (istihdam edilenler ve işsizler toplamı) tümüne oranıdır. Genç işsizlik oranı hem kadınlar hem erkekler için son yıllarda artıyor (Grafik 6.4.). Bu, giderek daha fazla gencin çalışmak istediği halde bir işte istihdam edilmediği anlamına geliyor.²⁷⁵

GRAFİK 6.4: 15-24 YAŞ ARASI GENÇ İŞSİZLİK ORANI, 2000-2017 (%)

Kaynak: TÜİK, 2018c

272 OECD, 2007.

273 Wilson ve Briscoe, 2004.

274 TÜİK, 2018b.

275 TÜİK, 2018b.

İşsizlik oranı, yükseköğretim mezunu erkek ve kadınlar içinde de oldukça yüksektir. 2017 verisine göre, 15 yaş üzeri yükseköğretim mezunu erkeklerin %8,7'si, kadınların %18,4'ü işsizdir ve bu oranlar son yıllarda artma eğilimindedir.²⁷⁶ Yükseköğretim mezunları arasında işsizliğin yüksek olmasının, bu kişilerin iş arayışına daha çok girmesiyle, sık iş değiştirmesiyle ve görece daha zor iş kabul etmesiyle ilgisi olabilir.²⁷⁷

GENÇLERİN BECERİ DÜZEYLERİ

Dördüncü sanayi devrimi veya yaygın olarak kullanılan ifadeyle “Sanayi 4.0”, önceki sanayi devrimleri gibi endüstriyel üretimde bir paradigma dönüşümüne işaret ediyor. Fettke ve diğ.'ne göre, bu dönüşümün belirleyici unsurları fabrikalarda ileri düzeyde dijitalleşme ve internet teknolojisinin katkısıyla “akıllı” makine ve ürünlerin yaygınlaşması olarak özetlenebilir.²⁷⁸ Bu dönüşüm bireylerin sahip olduğu beşeri sermaye düzeyini gözden geçirmeyi gerekli kılıyor. Agolla, “Sanayi 4.0”ın çok dar bir alanda yüksek teknolojik uzmanlık sahibi çalışanlara ve farklı türden iş yükleri, durumlar, bilgi akışları, yenilikler vb. zorluklara uyum sağlayabilen yöneticilere duyulan ihtiyacı artıracığını öne sürüyor.²⁷⁹

Autor, makineleşme ve teknoloji nedeniyle pek çok mesleğin ortadan kalkacağına ilişkin uyarıların son iki yüzyıldır belirli aralıklarla yapıldığını, buna karşın insan gücüne olan ihtiyacın ortadan kalmadığını hatırlatarak geleceğe ilişkin şu öngöründe bulunuyor: bilgisayarlar rutin ve kodlanabilir işlerde insanların yerini alabilirler; ancak aynı zamanda insanların problem çözme, uyum sağlama ve yaratıcılık bakımından avantajlarını ön plana çıkaracaklar.²⁸⁰

Bu bağlamda, Türkiye'deki gençlerin sözel ve sayısal beceri düzeylerini değerlendirmek ve başka ülkelerle karşılaştırmak önemli görünüyor. Bu karşılaştırma için elverişli bir veri kaynağı, OECD tarafından gerçekleştirilen Yetişkin Yeterliklerinin Uluslararası Değerlendirilmesi Programı'dır (*Programme for the International Assessment of Adult Competencies*, PIAAC). Saha çalışması Türkiye'de Nisan 2014-Mart 2015 arasında yapılan PIAAC, 16-65 yaş arası bireylerin şu becerilerini ölçüyor:

Sözel: Yazılı metinleri anlama ve bu metinlere uygun biçimde yanıt verme yeteneği

Sayısal: Sayısal ve matematiksel kavramları kullanma yeteneği

Teknoloji bakımından zengin ortamlarda problem çözme: Dijital ortamlarda bulunan, dönüştürülen ve iletişimi kurulan bilgiye erişme, bilgiyi yorumlama ve analiz etme kapasitesi²⁸¹

PIAAC'ta beceri, 500 puan üzerinden düzeylere ayrılarak açıklanıyor. Genel sonuçlara göre, Türkiye'deki yetişkinlerin beceri düzeyi, değerlendirmenin yapıldığı üç alanda da OECD ülkelerinin ortalamasının oldukça altındadır. Tablo 6.2'de, Türkiye'de ve OECD ortalamasında yaşa göre ortalama sözel ve sayısal beceri puanları ile teknoloji bakımından zengin ortamlarda problem çözme becerisi düzey 2 ve 3 (bu alandaki en yüksek düzeyleri) olanların oranı görülüyor.

276 TÜİK, 2018d.

277 Prof. Dr. Alpay Filiztekin tarafından paylaşılan yazılı görüşe dayandırılmıştır.

278 Lasi vd., 2014.

279 Agolla, 2018.

280 David, 2015.

281 OECD, 2016.

Veriler, hem Türkiye’de hem de OECD ortalamasında gençlerin daha ileri yaştakilere göre belirgin biçimde daha yüksek beceri düzeyine sahip olduğunu gösteriyor. Öte yandan Türkiye’deki 16-24 yaş grubu gençlerin ortalama sözel ve sayısal puanları OECD ortalamasında en ileri yaş grubunun (55-65 yaş) bile aşağısındadır. Türkiye’deki 16-24 yaş arasındaki gençler arasında teknoloji bakımından zengin ortamlarda problem çözme becerisi yüksek olanların oranı da OECD ortalamasında en ileri yaş grubuna denktir. Türkiye’de cinsiyetler arası başarı farkı ise genç kuşaklarda azalıyor. Örneğin, sayısal beceriler alanında 45-65 yaş arası erkekler kadınlardan 42 puan öndeyken, 16-24 yaş aralığında 11 puan öndedir.

TABLO 6.2: TÜRKİYE’DE VE OECD ORTALAMASINDA PIAAC BAŞARISI

		16-24 yaş	25-34 yaş	35-44 yaş	45-54 yaş	55-65 yaş	Toplam (16-65 yaş)
Sözel	Türkiye	236,6	234,0	225,1	221,5	204,3	226,5
	OECD ortalaması	274,8	278,5	273,1	262,6	249,9	267,7
Sayısal	Türkiye	233,7	228,7	218,5	212,9	187,8	219,4
	OECD ortalaması	266,5	273,5	269,5	259,3	245,9	263,0
Teknoloji* (%)	Türkiye	11,6	11,8	6,0	3,7	1,4	7,8
	OECD ortalaması	46,1	44,8	34,5	21,7	11,0	31,1

Kaynak: OECD, 2016.

*Kısaca “Teknoloji” olarak gösterilen alan “Teknoloji bakımından zengin ortamlarda problem çözme”dir. Bu bölümdeki oranlar, 2. (500 üzerinden 291-340 puan arası) ve 3. (500 üzerinden 341-500 puan arası) düzeyde başarı gösterenlerin oranıdır. Düzey 2 ve 3’tekiler ilk defa karşılaşılan bir online forumun kullanılması, sayfalar arası geçiş, sıralama benzeri araçları kullanma, çıkarımda bulunma gibi işlemleri gerektiren görevleri yerine getirebilirler.

TÜRKİYE’DE GENÇLERİN TUTUMLARI VE DEĞERLERİ

Eğitimin toplumsal çıktılarını anlamak ve açıklamak uzun yıllardır sosyolojinin çalışma alanlarından biridir. Eğitim sosyolojisi alanında temelleri Émile Durkheim tarafından atılan yapısal işlevselcilik kuramı, toplumu tıpkı insan bedeni gibi uyum içinde çalışan fonksiyonlardan oluşmuş bir yapı olarak görür ve bireylerin toplumda var olan sosyal yapılara katkısı üzerinde durur. Yapısal işlevselci kuramı savunanlara göre, toplumu bir arada tutan şey değerlerde uzlaşma ve sistemin amaçlarında anlaşmadır.²⁸² Durkheim’a göre, eğitimin en önemli işlevlerinden biri toplumun kuralları ve değerleri genç nesillere aktararak ortak bir ahlak anlayışının ortaya çıkmasıdır. Young, Durkheim’dan Parsons’a kadar bu kuramı benimseyen pek çok sosyoloğun, eğitimi belirli bilgi, beceri ve değerlerin kazanıldığı bir süreç olarak gördüğüne dikkat çeker.²⁸³

Yapısalcı kuram, statükoyu savunduğu, toplumda ortak bir ahlak anlayışı olduğunu varsaydığı, çeşitli çıkar gruplarını ve çatışmayı göz ardı ettiği ve bireydense toplumu önceliklendirdiği için eleştirilmiştir. En güçlü eleştiri, eğitim sosyolojisi alanında öne çıkan bir başka kuram olan çatışma kuramının savunucularından gelir. Çatışma kuramı, yapısal işlevselci kuramdan farklı olarak kaynakların ve zenginliğin dağılımındaki

282 Kibera ve Kimokoti, 2007.

283 Young, 2002.

eşitsizlikler nedeniyle toplumdaki bireyler ve gruplar arasında çatışma olduğunu iddia eder. Bu kuramın öncülerinden kabul edilen Karl Marx'a göre, eğitim sermaye sınıfının çıkarlarına hizmet eder ve eğitim sistemi var olan toplumsal düzenin korunmasını sağlar.²⁸⁴ Çatışma kuramının bir diğer öncüsü olan Max Weber'e göre ise, toplumdaki güç ve çıkar ilişkileri eğitimi büyük ölçüde şekillendirir ve eğitim toplumdaki egemen grupların kültürlerini yansıtır. Bowles and Gintis de eğitimi, baskın sosyal sınıfların üstünlüklerini korumalarının bir aracı olarak görürler.²⁸⁵

Eğitim sosyolojisinin bu farklı kuramlarının ortaklaştığı nokta, eğitim ve toplumsal değerler arasında güçlü bir ilişki olduğudur. Bu alt bölümde Türkiye'deki gençlerin tutumları ve değerleri, eğitim sosyolojisinin sağladığı çerçeve temel alınarak, eğitimle ilişkili olgular olarak ele alınıyor. Gençlerin ötekileştirme, siyasi katılım, din ve gelenekle ilgili tutum ve değerlerinin nasıl olduğu üzerinde duruluyor; veri bulunabildiği durumlarda bu değer ve tutumların önceki kuşaklarınkilerle ne kadar benzeştiği veya ayrıştığı değerlendiriliyor.

GENÇLERDE ÖTEKİLEŞTİRME

Eğitimin, toplumda hoşgörü ve dostluğu artıracak, dolayısıyla ötekileştirmeyi engelleyecek bir nitelikte olması gerektiği, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde açıkça yer alıyor. İlgili madde (Madde 26 [2]) şöyledir: "Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, tüm uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir."²⁸⁶ Benzer içerikte bir madde, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*'de de yer alıyor.²⁸⁷ MEB de "iletişime ve paylaşımaya açık" ve "barışçı" bireyler yetişmesine ortam ve olanak sağlamayı misyon edindiğini ifade ediyor.²⁸⁸ Dolayısıyla bireylerde ayrımcı ve ötekileştirici olmayan tutumların oluşmasının eğitimin amaçları arasında yer aldığı söylenebilir.

Yakın dönemde gerçekleştirilmiş çalışmalar ise, Türkiye'de gençlerin cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim, din, dil, etnik köken vb. bakımdan kendisinden farklı olanlara karşı hoşgörüsünün yüksek olmadığını gösteriyor. British Council tarafından 2017'de yapılan temsili araştırmanın sonuç raporunda, 18-30 yaş arası gençler için şu saptamalarda bulunuluyor:

"Gençler bireysel olarak etnik, kültürel ve dini kimliklerine bağlılar ancak görüşmelerimiz, gençlerin çoğunun etnik, siyasi ve kültürel açıdan çeşitlilik gösteren bir sosyal çevreleri olduğuna işaret ediyor. Farklı toplumsal kesimlerden gelen yeni insanlarla tanışmayı ve farklı kimliklere sahip kişilerle iyi ilişkiler kurmayı arzuluyorlar. Bununla birlikte, anketimizi yanıtlayan gençler; Suriyeli mülteciler, Müslüman olmayanlar ve lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve interseks (LGBTİ+) bireyler de dahil olmak üzere bazı gruplara uzaklık ve önyargı işaretleri gösteriyorlar. Önceki nesillere kıyasla farklılıklara karşı daha açık olsalar da bugünkü gençlerin Türkiye'nin etnik ve kültürel çeşitliliğini tamamıyla kabul etme konusunda aşması gereken hala çok mesafe var."²⁸⁹

284 Kibera ve Kimokoti, 2007.

285 Hallinan, 2000.

286 BM, 1948.

287 Bkz. Başbakanlık, 2003, Madde 13.

288 MEB SGB, 2015, s. 30

289 British Council Türkiye, 2017.

Dünya Değerler Araştırması (DDA), Türkiye'deki 18 yaş üzeri bireylerin değerlerine ilişkin durumu belirli aralıklarla nicel olarak gösteren temsili bir araştırmadır. Araştırmanın Türkiye için en güncel verileri 2011 yılına aittir. DDA'da sorulan "Diyelim evinizin yanına bir komşu taşınacak. Şimdi size göstereceğim insanlardan hangilerinin komşunuz olmasını istemezsiniz" sorusu toplumdaki ötekileştirme tutumunu değerlendirmek için yararlı veriler sunuyor. Tablo 6.3'te bu sorunun dokuz maddesinin her biri için tarif edilen kişiyi komşu olarak istemeyeceğini belirtenlerin oranları gösteriliyor. Görüldüğü üzere, 29 yaş ve altı bireyler, daha ileri yaşlardakilere göre genel olarak daha az oranda ötekileştirici veya ayrımcı tutum sergiliyorlar. Ancak özellikle başka bir ırk veya renkten insanlar; kendisinininkinden farklı bir anadil konuşanlar; göçmenler, başka ülkelerden gelen işçiler söz konusu olduğunda 29 yaş ve altı gençler toplumun genelinden pek farklı bir tutum göstermiyor.

TABLO 6.3: KOMŞU OLARAK İSTENMEYEN İNSANLAR, DÜNYA DEĞERLER ARAŞTIRMASI, 2011 (%)

	Toplam	Cinsiyet		Yaş		
		Erkek	Kadın	29 ve altı	30 - 49	50 ve üzeri
Uyuşturucu madde kullananlar	93,3	91,1	95,6	90,7	94,0	95,0
Eşcinseller (homoseksüeller)	85,4	84,3	86,7	77,2	87,8	90,1
Çok içki içenler	83,3	80,4	86,2	79,8	84,1	85,4
AIDS hastalığı olanlar	74,9	76,0	73,9	69,3	77,7	76,2
Nikahsız bir arada yaşayan çiftler	65,4	65,4	65,5	59,8	65,0	72,2
Başka bir dinden olanlar	36,8	35,4	38,3	32,0	35,1	45,0
Başka bir ırk veya renkten insanlar	35,8	34,9	36,7	35,1	34,4	38,9
Göçmenler, başka ülkelerden gelen işçiler	30,5	29,4	31,7	29,2	32,5	28,4
Sizinkinden farklı bir anadil konuşanlar	30,0	29,8	30,2	29,2	28,3	34,0

Kaynak: Esmar, 2014.

Uyan Semerci, Erdoğan ve Sandal Önal tarafından 18-29 yaş arası gençlerle gerçekleştirilen araştırma da gençlerde ötekileştirme konusunda benzer veriler sunuyor. Araştırmada, kendilerini belirli bir gruba ait olarak gören gençlere, başka gruplarla aralarındaki ortak yanlar sorulduğunda, "eşcinseller", "ateistler/dinsizler", "başka dinden olanlar", "azınlıklar", "aşırı dinciler" en yüksek oranda uzak görülen gruplar olarak öne çıkıyor. Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, gençlerin kendi grubuna ait olmayan kişilerle aralarına önemli bir "sosyal mesafe" koyduğudur. Gençlerin %80'i, başka gruplardan kişilerle "evlenmek, çocuklarının çocuklarıyla arkadaşlık etmesine izin vermek, komşu olmak, iş kurmak ya da işe almak" gibi ilişkiler kurmaya olumsuz bakıyor.²⁹⁰

290 Uyan Semerci vd., 2017b, s. 267.

GENÇLERİN SİYASİ KATILIMI

Yılmaz ve Bahçeci'ye göre siyasi katılım, bireylerin kamusal yaşamla ilgili konularda söz sahibi olmaları, kendilerini ve toplumu ilgilendiren kararları etkileme gücüne sahip olmaları anlamına gelir ve bu yönüyle demokrasinin temel bir unsurudur. Gençlerin siyasi katılımı, demokrasinin bir gereği olduğu gibi, gençlerin siyasal, sosyal ve ekonomik taleplerini dile getirebilmelerinin de önemli bir yoludur.²⁹¹

Kovacheva'ya göre, Avrupa'da gençlerin seçimlere katılımının düşük olması; siyasi parti, sendika, gençlik örgütü gibi kurumlara üye olan gençlerin sayısında düşüş yaşanması, gençlerin siyasi katılımı konusunda bir sorun olduğunun işaretleri olarak kabul ediliyor. Öte yandan, gençlerin siyasi katılımını değerlendirmek, geleneksel yolların yanı sıra, yeni siyasi katılım biçimlerini de dikkate almayı gerektiriyor. Kaldı ki, gençlerin “yeni toplumsal hareketlere, ulus ötesi savunuculuk ağlarına ve ‘seçkinleri zorlayan diğer siyasi katılım şekilleri’ne katılmaya” daha fazla eğilim gösterdikleri tartışılıyor.²⁹² Bu ikinci türdeki, geleneksel olmayan katılım biçimleri arasında yasadışı grevler, boykotlar, protestolar vb. sayılabilir.²⁹³

Erdoğan'a göre, 1990'larda Türkiye'deki gençlerin siyasi katılımı üzerine yürütülen araştırmalar gençlerin kendilerini siyasi anlamda ifade etmekten kaçındıklarını gösteriyor. 2000'lerin başında yapılan başka çalışmalar ise gençler arasında özellikle kadınların, eğitim düzeyi düşük olanların ve bir işte çalışmayanların siyasal katılımın dışında kaldığını; gençlerin en yüksek oranda sergiledikleri katılım davranışının oy vermek olduğunu; başka siyasi katılım biçimlerine (örneğin bir partinin gençlik koluna üye olmak, kendisini doğrudan ilgilendiren bir sorunla ilgili yetkili mercilere dilekçe yazmak, herhangi bir toplu yürüyüş eylemine katılmak vb.) katılımın düşük olduğunu gösteriyor.²⁹⁴ Dünya Değerler Araştırması 2011 sonuçları da 29 yaş altı bireylerin geleneksel olmayan biçimlerde siyasi katılımının çok yüksek olmadığını; ancak toplumun genelinden daha yüksek olduğunu gösteriyor (Tablo 6.4).

TABLO 6.4: “YAPTIM” DİYENLERİN ORANI, DÜNYA DEĞERLER ARAŞTIRMASI, 2011 (%)

	Toplam	Cinsiyet		Yaş		
		Erkek	Kadın	29 ve altı	30-49	50 ve üzeri
Toplu bir dilekçeye imza atmak	9,8	11,8	7,6	15,5	9,1	4,8
Bir boykota katılmak	4,5	5,7	3,3	7,7	4,0	2,1
Barışçı gösterilere katılmak	4,8	6,0	3,5	8,0	4,4	2,0
Bir greve katılmak	3,0	4,4	1,6	4,9	2,4	2,2
Başka tür bir protesto hareketi	3,3	4,4	2,1	5,4	3,2	1,1

Kaynak: Esmer, 2014.

291 Yılmaz ve Bahçeci, 2014.

292 Kovacheva, 2014, s.15.

293 Erdoğan, 2013.

294 A.g.e.

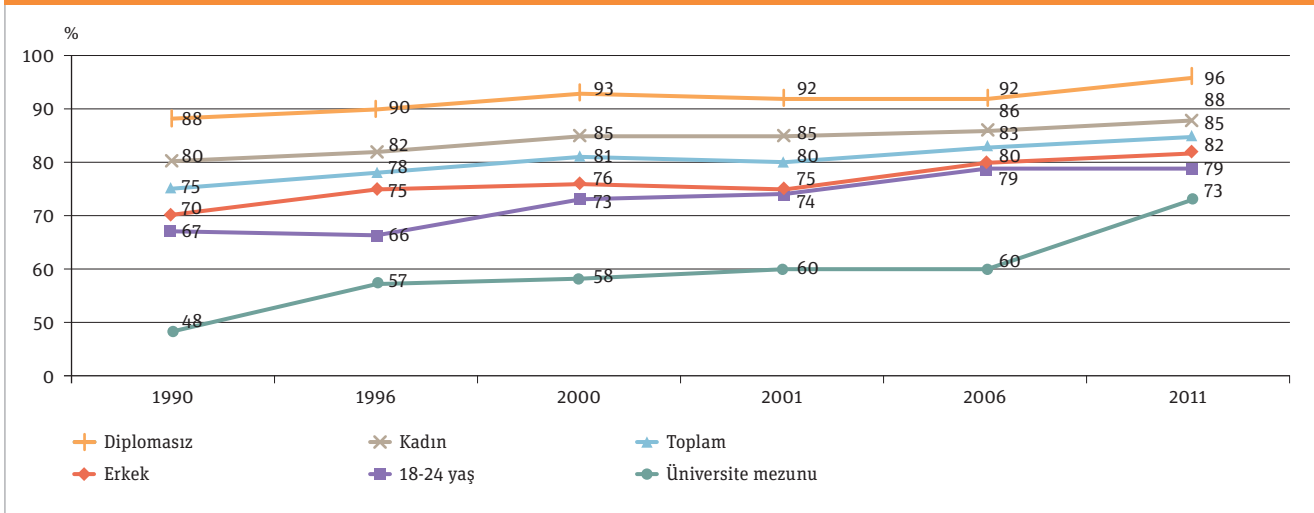
Gençlerin siyasi katılımına ilişkin yakın tarihli çalışmalardan biri Erdoğan ve Uyan Semerci tarafından 2014 yılına ait verilere dayanarak hazırlanmıştır. Söz konusu çalışmaya göre, 18-27 yaş arası gençlerin bir siyasi protestoya, boykota ya da internet üzerinden bir protestoya katılma oranı önceki kuşaklardan yüksektir. Çalışmanın genel sonucu ise, siyasi katılım söz konusu olduğunda, cinsiyet, ekonomik durum, kentte ya da kırdaki yaşama değişkenlerinin yaştan daha belirleyici olduğu, başka bir deyişle, söz konusu değişkenler dikkate alındığında genç olmanın siyasi katılım bakımından önemini yitirdiğidir.²⁹⁵

DİN VE GELENEK

Dünya Değerler Araştırması'nın 2011 sonuçları Türkiye'de toplumun dünyadaki en dindar toplumlardan biri olduğunu ve dinin bireylerin yaşantısında önemli bir yeri olduğunu gösteriyor.²⁹⁶ Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu'nun 2009 yılında yayımlanan çalışmaları da Türkiye'de dini değerleri güçlü olan bireylerin oranının yüksek olduğunu gösteriyor. Bu çalışmaya göre Türkiye'de 18 yaş üzeri nüfusun %92'si, hayatın anlamının "Allah'ın varlığı ile güçlendiğini"; %95'i "Allah'a olan inançlarını çok küçük yaşta edindiklerini ve bu inancı hiç değişmeksizin hayatları boyunca taşıdıklarını" belirtiyor.²⁹⁷

Dünya Değerler Araştırması'nın sonuçlarına göre Türkiye'de kendini "dindar" olarak tanımlayanların oranı 1990'dan 2011'e dek artma eğilimindedir (Grafik 6.5). Veriler, genç nüfusun dindarlık düzeyinin Türkiye ortalamasının altında olduğunu, ancak kendini "dindar" olarak tanımlayan gençlerin oranının, toplumun geneline benzer biçimde, artmakta olduğunu gösteriyor.

GRAFİK 6.5: KENDİLERİNİ "DINDAR" OLARAK TANIMLAYANLARIN ORANI, 1990-2011, (%)

Kaynak: Esmer, 2014.

295 Erdoğan ve Uyan Semerci, 2016.

296 Esmer, 2014.

297 Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2009, s. 8.

Değerlerle ilgili araştırmalarda geleneklere bakış da sorgulanan bir konudur. Gelenek kavramının muhafazakar ideolojinin temel değerlerinden biri olarak kabul edilmesi²⁹⁸ sosyal bilimcilerin bu konuya ilgi göstermesinin nedeni olabilir. KONDA Araştırma ve İstanbul Kültür Üniversitesi tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen “Türkiye Gençliği Araştırması”, 15-30 yaş arası gençlerin geleneklerin korunmasına oldukça önem verdiğini gösteriyor. Araştırmaya göre, “geçmişten gelen geleneklerimiz değişmeden korunmalıdır” önermesine “kesinlikle doğru” ve “doğru” diyenlerin toplamı %80,1’dir.²⁹⁹ Dünya Değerler Araştırması sonuçları da geleneklere büyük önem verildiğini gösteriyor; 18-29 yaş arasındaki bireylerin %71,3’ü, kendisini gelenekleri önemseyen, “ailesinden ve dininden gelen adetlere, gelenek ve göreneklere” uymaya dikkat eden kişiler olarak tanımlıyor.³⁰⁰ “Türkiye Gençliği Araştırması”nın sonuçlarına göre, Türkiye’deki 15-30 yaş arası gençlerin önemli bir bölümünün (%66,4) bir kadın ile bir erkeğin birlikte yaşaması için resmi nikahın yanında dini nikahı da gerekli görüyor olması da dikkate değer bir bulgudur.³⁰¹ Bu veri, gençlerde geleneklere bağlılığın bir göstergesi olarak görülebileceği gibi, dini değerlerin toplumsal yaşamla ilgili yargıları etkilemesine bir örnek olarak da kabul edilebilir.

Din ve eğitim arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiği, hem Türkiye’de hem de dünyanın pek çok yerinde derin geçmişi olan bir tartışma konusudur. Pek çok uluslararası kuruluş (ör. Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı [AGİT], Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi [AİHM]) “dinler hakkında eğitim verilmesinin dine dayalı çatışmaların önlenmesi ve dini gruplar arasında saygının yerleşikliği için bir gereklilik” olduğunu öne sürüyor. Sözü edilen eğitimin “hassas, dengeli, içermeci, doktrinellikten uzak, tarafsız ve insan hakları temelli” bilgiler sunması savunuluyor.³⁰² Türkiye’de zorunlu olarak uygulanmakta olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin ise, dinler hakkında bir ders olmaktan çok tek bir dini görüşün benimsetilmesine yönelik olması, insan haklarına aykırı bir uygulama olarak kabul ediliyor. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin, tüm dinlere ve inanç biçimlerine eşit mesafede duran bir yapıya kavuşması, insan haklarının gereği olduğu gibi, toplumda bireyler arasındaki saygının artması ve dine dayalı ötekileştirmenin aşılması için de yararlı olabilir.³⁰³

SONUÇ

Türkiye’de özellikle 1997’de ve 2012’de zorunlu eğitimin kapsamını genişleten politikaların etkisiyle eğitim düzeyi giderek artıyor. Öte yandan on iki yıl zorunlu eğitime karşın, 2017-18 eğitim-öğretim yılı itibarıyla ortaöğretimde okullulaşma oranı %83,6’da kalıyor. 2017 itibarıyla okuma yazma bilmeyen gençlerin oranı çok azalmış olsa da 14-24 yaş arasında her bin kadından 4’ü, her bin erkekten 1’i okuma yazma bilmiyor.

Türkiye’de eğitimden erken ayrılma oranları giderek düşse de, Türkiye bu konuda Avrupa ülkelerinin oldukça gerisinde kalmaya devam ediyor. Eğitimden erken ayrılmanın gerekçeleri incelendiğinde, özellikle eğitimin maliyetini karşılayamayan ailelere yönelik önlemlerin artırılması, kadınlar söz konusu olduğunda ise erken evliliklerle ve ailelerin kadınların eğitim almasına izin vermemesi olgusuyla da mücadelenin elzem olduğu anlaşılıyor.

298 Eccleshall, 2003.

299 KONDA, 2011.

300 Esmer, 2014.

301 KONDA, 2011.

302 ERG, 2011.

303 ERG, 2017c.

Türkiye’de ne işte ne eğitimde olan gençlerin oranı giderek azalıyor. Türkiye’deki 15-29 yaş arası erkeklerde %15,2 olan bu oran OECD ortalaması olan %11,5’e yakındır. Ancak, Türkiye’deki aynı yaş grubundaki kadınlarda oran %41,5’tir ve OECD ortalaması olan %16,4’ün çok üzerindedir. Türkiye’deki ne öğrenim gören ne de bir işte çalışan genç sorununun büyük oranda genç kadınlarla ilgili bir sorun olduğunu iddia etmek yanlış olmaz.

Türkiye’de genç işsizlik oranı son yıllarda artma eğilimindedir. Özellikle 15-24 yaş arası kadınlar için 2017 yılında %26,1’e çıkarak, son 18 yılın en yüksek düzeyine erişmiştir. 2017 yılında aynı yaş grubundaki genç erkekler için işsizlik oranı %17,8’dir. Yükseköğretim mezunu kadın ve erkekler içinde de işsizlik oranları son yıllarda artma eğilimindedir.

Türkiye’deki gençlerin (16-24 yaş) sayısal ve sözel beceri düzeyleri, kendilerinden önceki kuşaklara göre iyi olsa da, OECD ortalamasında 55-65 yaş arası gruptan daha düşüktür. Teknoloji bakımından zengin ortamlarda problem çözme becerisi için de Türkiye’deki gençlerin durumu, OECD ortalamasındaki 55-65 yaş grubuna benzerdir. Dolayısıyla, Türkiye’deki gençlerin beceri düzeyi bakımından uluslararası anlamda dezavantajlı durumda oldukları iddia edilebilir.

Gençlerin tutum ve değerleri ele alındığında ise, öğrenim görenlerin, başkalarına saygı duyan ve başkalarıyla birlikte barış içinde yaşayan bireyler olmaları, eğitimin ulusal ve uluslararası kurumlarca ifade edilen amaçları arasında yer alsa da, gençlerin kendilerine benzemeyenlere karşı ötekileştirici bir tutum sergiledikleri görülüyor. Araştırmalar, gençlerin ötekileştirme konusunda önceki kuşaklara göre daha olumlu bir tutum sergilediklerini; ancak özellikle başka bir dinden olanlar, başka bir ulustan olanlar ve LGBTİ+ bireyler söz konusu olduğunda gençlerin oldukça yüksek oranlarda önyargılı olduklarını ortaya çıkarıyor.

Gençlerin siyasi katılımına ilişkin araştırmalar incelendiğinde, geçmişten bu yana gençlerin siyasete katıl(a)mama sorunları olduğu anlaşılıyor. Gençler, geleneksel olmayan, boykot, protesto vb. siyasi katılım biçimlerini, daha ileri yaştakilere göre daha çok sergiliyorlar. Ancak her durumda çok yüksek katılım oranlarından bahsedilemiyor. Güncel çalışmalar, sosyoekonomik durum, cinsiyet, yerleşim yeri (kır-kent) değişkenlerinin siyasi katılımı daha önemli olduğunu, bu etmenler dikkate alındığında genç olmanın bir öneminin kalmadığını gösteriyor.³⁰⁴

Çeşitli verilerden, Türkiye’de gençlerin, toplumun geneline benzer biçimde yüksek oranda dindar olduğu anlaşılıyor. Öte yandan, ötekileştirme konusundaki verilerle bir arada düşünüldüğü zaman, başka dinlerden olanlarla arasına mesafe koyan bir gençlik söz konusudur. Zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin dinler hakkında bir ders olmayıp belirli bir inancı benimsetmeye yönelik bir içeriğe sahip olması insan hakları bakımından sorunlu olmaya devam ederken, dersin bu biçimde sunulması nedeniyle, bireylerin çeşitli dinleri tanıyıp bir arada yaşama kültürü geliştirmeleri şansı da kaçırılıyor.³⁰⁵

Sonuç olarak, gençlerin tutum ve değerlerine ilişkin bulgular geleneklere bağlı ve dindar, ancak başka dinlerden olan bireylere karşı önyargılı bir genç neslin varlığına işaret ediyor. Ayrıca gençler arasında başka uluslardan ve LGBTİ+ bireylere karşı önyargı ve mesafe dikkat çekiyor. Gençlerin siyasi katılım konusunda önceki kuşaklardan çok farklılaşmadığı, yalnızca geleneksel olmayan siyasi katılım yollarını biraz daha fazla kullandıkları görülüyor.

304 Erdoğan ve Uyan Semerci, 2016.

305 ERG, 2017c.